ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKROKSTS

Nr. 38 (126) 1997. GODA 17. OKTOBRIS CENA 5 SANTIMI

INTERVEJA

MALNOVAS JAUNUMI

Intervej radio »Breivō Eiropa« korespondents Jūlijs Trūps, Malnovas lauksaimnīceibas tehnikuma 1967. goda absolvents

SKŪLA VACŌKŌ — UZDAVUMI VYSJAUNŌKĪ

Malnovas lauksaimnīceibas tehnikums ir Latgolā vacōkō lauku izgleiteibas skūla, niu nūsprīsts, ka tī var veikt Zylūs azaru zemes zemkūpu izgleiteibas modernizaceju, īvišūt Latgolas lauksaimnīku profesionalōs sagatavōšonas mōceibu centra programmu. Voi tehnikums tam nūbrīdis? Stōsta direktors Pīters Labanovskis:

— Jā, tū mes varim, bet līkas, ka gūda byus daudz, bet daudz mozōk par klopotom. Mes, prūtams, napretendejom uz pādejū vōrdu, jo tikpat labi šaidi centri varātu byut ari Lyuznovā voi kur cytur. Latgolā zemnīkus apvuica šō vōrda vysplašōkajā nūzeimē. Ari par papyldus finansējumu, kas nu myusu tai kai tai vajadzeigs, gribu saceit, ka asam par tū, lai natyktu cytim atrauta nauda. Nagribim kliut cytim nadraudzeigi.

KORESPONDENTS: — Par kū, jyusuprōt, izvēle dybynōt Latgolas centru pasagrīze uz Malnovas pusi?

P. LABANOVSKIS: — Ite vairōki faktori. Zeme, kas ir kompakta ap Malnovu, un īpašuma lītas nūkōrtōtas, mōceibu bāze, kas saleidzynojami augstā leiminī, myusu pedagogi, kas apgyvuši modernōs apmōceibas pīredzi na tikai Latvejā, bet ari Rītumūs. Un vēļ kas ļūti svareigi: mes itūs nabadzeibas godus par speiti vysam un izdzeivōšonas lobod tūmār byutiski naasom atsakōpuši nu tradicionalōs lauksaimnīceibas izgleiteibas postulatim. Ejom leidza laika goram, mōceibu programmōs palelynojūt ekonomikas un grōmotvedeibas datorizacejas īpatsvoru.

Storp cytu, Ludzas un ari tyvōkūs rajonu zemnīki pi myusu var un varēs izīt napīcīšamūs kursus, lai 1999. godā varātu sajimt subsidejas.

Korespondents: — Lobus panōkumus malnovīšim!

SĀRAS POGOSTĀ

Malnovas pogosts ir lelōkais Ludzas rajonā, bet ari te veidojas lela krize, vaļstei nūvōrtā atstōjūt finansialō atbolsta vaicōjumus. Stōsta šō pogosta prīkšsādātōjs Jurs Bozovičs, kurs ir Latvejas Pašvaļdeibu savīneibas dūmes darbinīks:

— Mes tamā dīnā, kod pījims namaineitu Latvejas budžetu, uzkōrsim na tikai sāru karūgu, bet īsim strōdōt kopsātā. Jōsagatavoj vīta, jo pošvaļdeibom tod beigas. Malnovā pat normalai izdzeivōšonai cytugod pītryuks apmāram 30 tyukstūšas latu. Vairs navarēsim pusi īļāmumu, kai leidz šam, izlītōt skūlu vajadzeibom, navarēsim kai leidz šam atbaļsteit tehnikuma audzēkņu dasmytū daļu, jo tī ir myusu pogosta jaunīši. Tymā pošā laikā pōrvaļdes izmoksas pi myusumozas — 13%, cytur tōs sastōda 30%.

KORESPONDENTS: — Voi nikō navarit panōkt, byudami LPS dūmē?

J. BOZOVIČS: —

Tur jau tei līta, ka navar! Vaļdeiba myusus najam vārā, pādejā sēdē nabeja klōt vairōki pīaicynōtī ministri. Attīksme pret mums taida, ka byuteibā jōs nimoz nav!

Leidzeigi J. Bozovičam varātu pasaceit ari lelais vairums jō kolegu, tūmār, škīt, ka sakarā ar dreizajōm 7. Saeimas vēlēšonom poziceja un opoziceja vaļdeibā izmess spūžas politiskōs reklamas kartas, lai Latgolas un cytu nūvodu pašvaļdeibas 1998. godā tūmār nanūnōktu kopsātā.

Voi nav pīnōcis laiks navys izdzeivōšonas, bet jau atteisteibas fāzei Latvejas sabīdreibā?

E. KARŪDZNĪKS

MYUSU NAUDA

Deļ zemnīceibys — naudas nav,
deļ ryupnīceibys — naudas nav,
deļ izgleiteibys — naudys nav,
deļ aizsardzeibas — ari nav...
Tok leidzkū zagli uzarūn,
tiuleit i nauda atsarūn!

10. OKTOBRĪ Preiļu vaļsts gimnazejas zālē LZS rajona nūdaļa reikōja tematisku sabīdriskūs organizaceju dialogu »Deputats — lels gūds un vēļ lelōka atbiļdeiba«, kura pyrmajā daļā beja tikšōnōs ar Preiļu un Rēzeknes rajona navaļstiskūs bezpeļņas organizaceju līderim un daleibnīkim (Skūlas ielā 11, LZS rajona nūdaļas, organizacejas »Glōbit bārnus« un Patārātōju interešu aizsardzeibas klubā), turpynōjums — ūtrō daļa — gimnazejas zālē, kur par LR 6. Saeimas aktivitatem runōja deputati R. Dylba un A. Ločmelis, beja tikšonōs ar rajona padūmes deputatim nu LZS M. Livdani, J. Anspoku un A.

LELS GŪDS UN VĒĻ LELŌKA ATBIĻDEIBA

Rancānu rajona padūmes darbeibas nūslāguma pūsmā, par Preiļu un Viļānu piļsāasu problemom runōja jūs dūmu prīkšsādātōji V. Ivanovs un J. Tučs, Preiļu pogosta — padūmes prīkšsādātōja Z. Vylcāne un cyti.

Pauzes aizpiļdēja rajona muzykas skūlas audzekni A. Vucāna vadeibā, bet pasōkuma trešajā daļā tyka reikōts dialogu turpynōjums grūzeņu vokorā atpyutas kompleksā pi Cireiša azara.

Jubilari

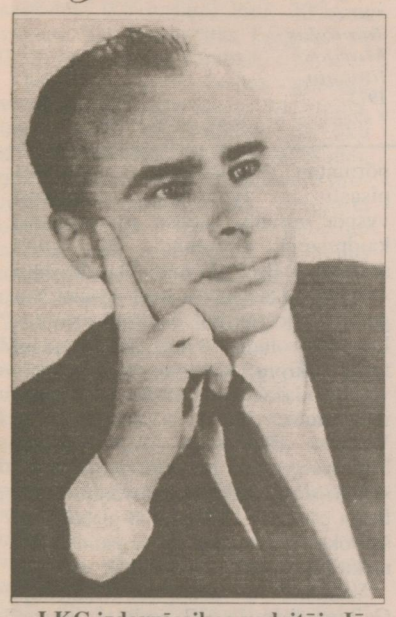

LKC izdevnīceibas vadeitōjs Jōņs Eļksnis:

— LKC izdevnīceiba laiduse klajā Alekša Rubuļa grōmotu »Ar nōvi uz tu«, kas ir romans par latvīšu legionarim, izdūts ari stōstu krōjums »Zvaigznes« — divas reizes, pyrmū ar mozōku stōstu skaitu, ūtrreiz — papyldynōts un ar jaukim, lobim zeimējumim. Tod izdūts vēļ ari dzejūļu krōjums »Atziņas«, pošlaik gatavojam un dreizumā drukōsim grōmotu »Bībeliskō arheologeja«. Pagaidom manuskriptā vēļ stōv latgaļu—angļu vōrdneica. Arheologeja rakstureiga ar tū, ka jimā pētējumi tikai par Bībeles tematim un tur apraksteitajōm vītom, svātū zemi Palestinu. Pats jys tī nav bejis, savōcis materialus nu dažaidim olūtim. Taidas grōmotas Latvejā nav un šys rūbs jōaizpylda. 500 eksemplarus pasyutējuse Reigas katōļu kūreja.

1935. godā »Straume« rakstēja:

— Latvejas Universitates tautsaimnīceibas tīseibu zynōtņu nūdaļu šūrudiņ nūbeidze Dominīks Garančs, īgyustūt pyrmū zynōtniskū grādu. Dzimis 1912. goda 14. oktobrī Varakļōnu pogostā Garančū sādžā kai lauksaimnīka dāls. Pēc vaļsts Varakļōnu gimnazejas beigšonas jys 1931. godā īsastōja Latvejas Universitatē. Nasaverūt uz tū, ka D. Garančam studeju laikā beja jōstrōdoj kai īrēdņam, augstskūlu jys beidze minimalā laikā — 4 godūs un pi tam ar fakultates nūvērtējumu »ļūti sekmeigi«, kas līcynoj par jaunō jurista ceņteibu un izcylom spējom. Lobas sekmes turpmōkōs jurista gaitōs!

Garančs ir stud, korp. »Lacuania« lūceklis.

* Cairōk losit 2. loppusē.

»KORSTAIS TŌĻRUŅS«

pyrmū reizi beja īdarbynōts LZS rajona nūdaļas, patārātōju interešu aizsardzeibas kluba un bīdreibas »Glōbit bārnus« kūpeigajā kantorī, apmāram mēnesi vokorūs te sēdēja dežurants un pījēme zvonus, registrēja žurnalā, kur ir ari atbiļdes zvaneitōjim.

Nu Preiļu mikrorajona, kuru pēc vaca īroduma sauc par lauktehnikas, kaids garažas īpašnīks interesējōs, voi zemes saimnīks var pīpraseit nu vysim moksu pa desmit latim un kaidi ir nūsacējumi šaidas cenas nūteikšonai. Mārīte Ancāne syudzējōs, ka pēc tāva nōves meita, 1. klases skūlneica, palykuse agresiva, naklausa mōti un ir rupa pret brōli, grib dareit pašnōveibu — jei paleidzēja skūlas psihologs. Treju bārnu mōte Olga Čubreviča syudzējōs par slyktajīm materialīm apstōklim un lyudze paleidzēt atrysynōt ādynōšonas vaicōjumu skūlā, par kū informāts šōs skūlas direktors O. Hlebnikovs. Nu Leivōnim zvanēja un stōstēja, ka Turku pogostā nūdaguse mōja, palykuši bez pajumtes pīci mozi bārni — par tū informāta rajona socialōs apryupes nūdaļa. Jakimova (ari vēļ cyti) interesējōs, kod Preiļūs byus korstais iudiņs, uz kū piļsātas golva V. Ivanovs atbiļdēja: nabyus vyspōr! Nu Leivōnim ziņōja, ka vīns bārns skūlā sajam breivpušdīnas, ūtram taidu nav, kaids cyts zvaneitōjs nu šōs piļsātas gribēja izdybynōt, kai tikt pi bārnu apovim, preilīts Vucāns sovukōrt syudzējōs, ka sīra fabrikas mikrorajonā daudz sasavairōjīs kleistūšu kaču un nikas par jīm nasalīk zinis, lai gon bejis

Nūbeigums 3. lpp.

JŪLIJS TRŪPS

ZVAIGZNES TYLŽAS DABASŪS

Beidzūt ari Tylžā tys ir izdareits! 26. septembrī beja dīvkolpōjums katōļu bazneicā, boltūs krystu īsvēteišona Akuču pūrā un Lelgreivu meža masivā, Tylžas nūvodpētnīceibas muzeja apmeklējums. Itōs nūrises īsōce pīmiņas laiku latvīšu nacionalajīm partizanim, kuri Tylžā ceinējōs un kryta nu čekas karaspāka lūdem, gōja būjā ari spydzynōšonas kambarūs. Par ciļvēcyskas cīnas parōdeišonu breiveibas ceinātōjim gōdōja Latvejas nacionalūs partizanu un nūvoda karaveiru apvīneibas, NDV Bolvu nūdaļa, Latvejas Aizsorgu organizaceja, Tylžas pogosta padūme un vydusskūla, atbaļsteja ari Bolvu rajona un piļsātas pošvaļdeibas. Cīmeņu vydā beja šaidūs sāru un pīmiņas breižūs parosti naiztryukstūšō »TB un LNNK« partejas generalsekretare Palmira Lāce un 6. Saeimas deputats Pīters Tabūns, patriotiski nūskaņōti cylvāki ari nu Rēzeknes un cytim Latgolas rajonim.

Bolvūs pyrmū nacionalūs partizanu saītu un pīmiņu Stompaku mežā pyrms dažim godim organizēja Zigfrīds Berkis, ari šūreiz jys zynōja jo smolki par Tylžas nūtykumim pyrms 50 un vairōk godim. Pi Tylžas pogosta čekistu nūšautūs partizanu un jūs atbaļsteitōju kopa vītas Akuča pūrā jys sacēja:

— 1944. godā, bryukūt vōcu frontei, daudzvīt Latgolā sōcēs bezkompromisa ceiņa pret komunistiskajīm okupantim. Bolvu rajonā vīn beja ap 800 nacionalūs partizanu. Dorbōjōs ari vyltus partizani, lai tautā panōktu nūskaņōjumu pret partizanim kai banditim. Vēsture tūmār pīrōda kū cytu. 1944. goda 10. decembrī Stompakūs izaveidōja politiska organizaceja »Latvīšu nacionalō partizanu apvīneiba«, tōs programma un statuti paredzēja ceiņu par naatkareigu Latveju — šī dokumenti jau nūdūti vairōkim muzejim.

Par partizanu realitati līcynoj ari čekas darbeiba, jo Bolvu rajonā dislocējōs vasals tōs karaspāka bataljons, tūmār jō panōkumi beja baļsteiti golvonūkōrt uz nūdeveibu, daudzi varūni kryta pēškūs uzbrukumūs nu slēpnim. Tauta nikō naaizmērsa ari okupacejas laikā. Natōli nu itō boltō krysta jau sakuplōjis ūzuleņš, kuru pyrms daudzim godim īstōdēja partizanu apbedējuma vītā, un akmiņa pīminekleits tī beja, ka nūlykts par gūdu ūzulam. Vysus šūs godus partizanu pādejōs atdusas vītōs — mežūs, pūrūs, grōvmalēs cylvāki pa klusom nūlyka zīdus. Niu taisneiba uzvarējuse, nu boltī krysti ir pīmiņas sōkums, lai kaidreiz byutu ari pīminekli, brōļu kopi, grōmotas...

Pēc svātō breiža, kurā pīsadalēja daudz skūlu jaunōtnes, vysi devēs uz Lelgreivu meža masivu, tī pi pussagryvuša bunkura uz paugura īsvētēja ūtru boltū krystu. Ūzroksts vēstej, ka šamā vītā kaujā ar Tylžas pogosta čekistu karaspāku 1951. goda 21. novembrī kryta partizanu grupas komandīrs Andrejs Roskošs. Tys pasoka vysu bez komentarim.

Svātbreidī runōja A. Roskoša meita, cyti pīdareigī, skorbūs godus atsacerējōs vīns nu golvonīm šō pasōkuma organizātōjim un jō ceiņu bīdrs Jōņs Barkovskis. Soka — cylvāka dzeive dabasūs īzeimejūt jaunu zvaigzni, jo tai, tod vērs Tylžas niu atsadzeivynōja daudzu, naseņ vēļ aizmērstu zvaigžņu gaisma.

KŪ LAI PŪDNĪKS DORA REIGĀ?

Jā, tī laiki pagōjuši, kod Latgolas mōla cepļūs īgyutū tauta rautiņ izrōve — izpērka, tagad godatērgūs un cytur, kur itōs lītas pīejamas, vairōk atver dvēseles prīcu, na mokus, kuri nav pōrōk bīzi. Izjāmums septembra pādejā svātdīnā nabeja ari Mikeļdīnas tērgs Rēzeknē. Lyuk, dažas atsauces:

Ontons Kūkojs, Ludzas Mōkslas skūlas direktors, dzejnīks un mōkslinīks:

— Vāroju vysu pēc dažim godim. Ogrōk itī tērgi beja lely Latgolas keramikas svātki, niu tai nav. Gribīs saceit: niu nav jōrunoj par Latgolas keramiku, bet keramiku Latgolā. Mōkslas zynōtnīks Jōņs Pujāts teiktu — brōli, kū jyus dorot? Kōpēc atejot nūst nu Latgolas pūdnīceibas tyukstūšgadeigajom tradicejom?

Lai nu šudiņ ir kai ir, ceru, ar laiku vyss nūsastōs sovōs vītōs.

Tik kritisks nabeja izcylais škeivu meistaru Leonards Vincevičs:

— Ontonam daudz taisneibas, tūmār gribu byut drusku optimistiskōks. Lai kai ar senejōm tradicejom, tūmār kūpumā ir auguse myusu pūdnīku dorba kvalitatei. Cytaidi navar, jo gribim īt kūpā ar laika goru. Nabyušonas sōcas jau pošā augšā, nav īvārōts maestro Raimonda Paula kaidreiz teiktais: ar kū Latveja var byut interesanta pasauļam līitiškōs mōkslas sferā? Ar mōlu, lynim un kūku!

Myusu vaļstī volda napareizas kulturpolitikas tendences. Jo omota brōli Rītumūs vaļstei dažaidu nūdavu veidā spīsti atdūt tikai dasmytū daļu sovu sastrōdōtū īnōkumu, mums jōatdūd catūrtō. Un tys ir daudz par daudz. Mums nav vairs leidzekļu normalai dzeivei un sova dorba dareišonai. Taidas, brōļ, ir tōs lītas šudiņ!

PYRMŌ DESMITDAĻA LAIMEIGŪS

Tai tys ir, jo studentu kreditēšona Rēzeknes Augstskūlā, kai pastōstēja tōs rektore Irēna Silineviča, nu vairōk kai 2000 studentu aptvers vīn 200 pretendentu. Kuri tod byus tū laimeigī, kas nu vaļsts mōceibom kotru mēnesi sajims vairōk nakai Ls 30 — tū nūsaceis komiseja, kura jau strōdoj. Pi rektores jau bejušī pyrmī, kas grib studēt ar vaļsts aizdavumu. Škīt, ka nav jōpōrstōsta, kam tys pīsanōks, bet kam atteiks. Labi, ka šūreiz Latgolas studenti itū materialū atspaidu sajam leidz ar cytom Latvejas augstskūlom, vaine šūreiz vīna — kredita apjūms ir vēļ pōrōk mozs. Bet kai soka: — lobōk zeile rūkā, nakai mednis kūkā!

HRONIKA

● 1. oktobrī (1907) Kōrsovas pogosta Ranču sādžā dzimis pedagogs, dirigents, komponists, muzykas zynōtnīks Klements Mediņš, miris 1987. goda 12. novembrī Reigā.

● 2. oktobrī (1907) Pīterpilī dzimis agronoms, muzykants, dirigents Viktors Rundāns, pēc kara dzeivōja emigracejā.

● 11. oktobrī (1922) Rundānu pogostā dzimis profesors, rakstnīks, dzejnīks, keramiks Aleksis Rubulis, dzeivoj ASV, Čikāgā.

● 13. oktobrī (1902) Kuldigā dzimis pedagogs, mōkslinīks, keramiks Teodors Puciriuss, miris ASV 1985. goda 30. oktobrī.

● 14. oktobrī (1922) Rugōju pogostā dzimis tēļnīks, grafiks, gleznōtōjs, metalkalējs Leo Jōņs Briedītis.

● 14. oktobrī (1912) Varakļōnūs dzimis psihologejas zynōtņu doktors Dominīks Garančs, dzeivoj ASV emigracejā.

● 15.—16. oktobrī (1927) nūritēja pyrmī Latgolas proviņces svātki.

Sastōdēja

V. TROJANOVSKIS

REDKOLEGEJA: Valija Berkina — Jākubpiļs, Jōņs Eļksnis — Latgolas Kultūras centra izdevnīceiba, Pīters Gleizdāns — Rēzekne, Jōņs Kokins — Daugavpiļs, Anita Petkune — Krōslova, Ontons Rancāns — Preiļi, Ontons Slyšāns — Bolvi, Viktors Trojanovskis — Ludza, Pīters Zeile — Reiga, Jōņs Žugovs — Reiga, ōrzemu biroja vadeitōjs — Aļberts Spōģis Minstere

KAS IR KAS AMERIKĀ

Amerikas Savīnōtūs Vaļstu oficialajā sarokstā »Who's who in America« storp daudzim tūs īvārojamōkīm cylvākim ir škirklis ar myusu nūvodnīka Dominīka Garanča nūpalnim, šys izdavums laists klajā 1996. godā.

D. Garančs Latvejas universitati beidze 1935. godā ar mag. jur. grādu, īsōce strōdōt gon kai dorba inspektors, slymūs kasu pylnvarnīks, advokats, gon kai juriskonsults. Kara godūs vōcu generalkomisariatā beja kai socialōs nūdaļas referents, ar bēgļu straumi atstōja Latveju. Vōcejai sabryukūt, pijēme sekretara dorbu Franču Militarajā pōrvaļdē Freiburgā, pēčōk pōrsacēle uz Parizi un sōce strōdōt Ekonomejas ministrejā kai dokumentātōjs. Tōļōkais ceļš aizvede uz Londonu, kur universitatē korigēja rakstiskūs eksamenus.

Freibergas universitatē īgivis Dr. jur. grādu 1945. godā, Docteur en droit grādu Parīzē 1947. godā un ph. D. grādu Londonas universitatē 1949. godā tyka pi tīseibom praktizēt kai advokats Ņujorkā. Piļneigi pōrvolda angļu, spāņu, franču, vōcu un krīvu volūdu, losa un tulkoj itāļu, portugaļu, holandīšu, zvīdru, norvegu, pūļu, čehu un serbohorvatu volūdā.

Par dzeives lelōkū sasnāgumu D. Garančs uzskota grōmotas angļu volūdā, kuras sarakstējis, dzeivōdams Amerikas Savīnōtajōs Vaļstīs: »The Paradox of Pleasure and Relativity« (1963), »Relativity for Psichology« (1968) un »The Key the Sciences of Man« (1975), kai ari vēļ divas, uzraksteitas jau pēc 1975. goda.

Jō dorbs peļnej īvēreibu, jo ir vīns nu ļūti ratim latvīšim, kurs kai rakstnīks atzeits ōrpasaulē, prūti — ASV un uzjimts jau pīmynātajā sarokstā kai īvārojamōkais cylvāks. Blokus svareigōkīm kompaneju vadeitōjim, industrialistim, finansīrim, vaļsts veirim, generalim šys »Who is who« īrindoj tūs zynōtnīkus un autorus, kuri radējuši seviški izcylus dorbus. Jys uzjimts Amerikas advokaturā, lai gon parosti Eiropas juridiskī grādi Amerikā nateik atzeiti. Jō grōmotas iznōkušas apgōdā »Philosophial Library« un īvārojamas ar vīnreizeju originalitati. Autors ceņtūs izskaidrōt tagad praktiski naasūšūs kauzalūs cālūneibas principus »cylvāka« zynōtnēs.

Modernais laikmats bejis ōrkōrteigi sekmeigs tehniskūs zynōtņu disciplinōs, bet zynōtnē par cylvāku pošu volda tikai sajukums un nasekmes, kai tū izskaidroj D. Garanča grōmotas, piļneibā tryukst cālūneibas lykumu voi principu, bez kurim nivīna disciplina navar byut zynōtniska. Par tū līcynoj navin bezsekmeigais teoreju mudžeklis psihologejā voi cytōs »behavioral« zynōtnēs, bet ari atklōti atzeita naspēja izprast cālūņus funkcionalōs slimeibōs, pīmāram, sīrds trīka, nu kurom mērst divas trešdaļas vyslobōk apryupātu cylvāku. Leidz šam naīdūmōtu kauzalū ideju atklōšona ir augstōkō napīcīšameiba cylvāka zynōtnēs.

Cālūneibas lykums, kū D. Garančs izskaidroj, ir tik jauns, ka līkas naīspējams, bet tys ir ari acimradzami pareizs, vīnkōršs un vyspōrejs, un kai taids var kliut par pamatu eistai, cālūneigi izprostai zynōtnei par cylvāku. Jōpīzeimej, ka pat vyslelōkī zynōtniskī atklōjumi bejuši »naīspējami« sovā laikā un pōrsteidzūši vīnkōrši.

Saprūtams, ka D. Garanča grōmotas navarēja izsaukt tyuleiteju pīkrisšonu, bet jau ūtrō īgiva atzineibu, ka tōs idejas ir pareizas, lai ari »naīspējamas« — tys aplīcynōts vairōk kai 20 recenzejōs, 14 nu tōm ir garōki iztyrzōjumi īvārojamōkūs Amerikas un cytu vaļstu psihologejas, psihiatrejas un humanūs žurnalus. Šōs recenzejas beja izstōdātas Latgolas dīnōs Kanādā, svareigōkōs izdevnīceiba citej trešajā grōmotā, kas autoram nese oficialu atzineibu.

»LOBDĪN, GŪD. PIĻPUKAS KUŅDZE!

17. XI—96.

Paļdis par Jyusu vēstuli. Šeit nūsyutu kopejas nu divim »Who's who...« »Who's who in the World« publicej godskōrtejas ziņas par īvārojamōkom personom pasaulē, šys »Who's who« turāts teik referena nūdaļōs vysōs bibliotekōs, jimā ir ziņas ari par īvārojamim latvīšim, vaļsts veirim un cytim, lai gon jūs skaits šeit mozōks par pusduci. Pīlīku klōt ari kopeju nu »Lacunia« jubilejas grōmotas ar datim leidz 1970. godam. »Who's who in America« leidzeigi publicej ziņas, tōs ari ir vysōs referena nūdaļōs. Šeit latvīšu skaits jau lelōks, bet napōrsnādz desmit. Obi »Who's who« par mani īvītoj ziņas nu 1968. goda, īrindoj kai Amerikas advokatu »Bar N. Y. 1958« (uzjēme 1958. godā uz ōrzemu doktora grādu paņata, jo Latvejas juridiskūs grādus te naatzeist). Obi »Who's who« uzrōda vysas pīcas munas grōmotas, bet Amerikas izdavums — ari tūs golvonū dūmu.

...Varakļōni šeit mynāti Pasauļa un Amerikas Referenu ziņōs...

Ar cīnu

Dominīks GARANČS«

Nu E. Kozlovska (jun.) arhiva Rēzeknē

(Nadaudz saeisynōti nu grōmotas »Atziņas«)

PĪDZIMIS 1922. goda 11. oktobrī, mīreigi strōdōju Rundānu pogosta 12,36 ha Miglinīku saimnīceibā, tod 1944. godā īsauce latvīšu legionā, kur dīnēju kapraļa pakōpē. Vīnpadsmit reizes beju aplankumā, 2. februarī pōrpeļdēju upi un 32 jaunekļus vežu sekmeigā uzbrukumā, pēc tam četras ar pusi stuņdes gulējom snīgā un atvairējom vīnu sorkonarmejas uzbrukumu pēc ūtra. Tys vyss ďeve reimatismu un pōrpyulātus muskuļus, bet ari ļōve dziļōk izprast un nūvērtēt breiveibu un cylvāka vērteibu.

Vōcejā atsōču studēt jurisprudenci Baltejas universitatē, kū beja nūdybynōjuši latvīšu, igauņu un leitovīšu mōceibu spāki. Izjāmuma veidā dekans Vladas Stanka atļōve īsastōt ari filologejas fakultatē. Izacēle prof. E. Hauzenbergas-Šturmas latvīšu volūdas kursi un seminars, kai prof. J. Endzelina lobō rūka jei beja spēceiga zynōtneica, allaž izcyla dāma un respektēja latgaļu dialektu...

Paraleli studejom vadēju klubu »Baltischer Verein«, kura mērkis beja tulkōt latvīšu literaturu un ar tū īpazeistynōt vōcu universitates un presi — tulkōjumus poši lasējom Hamburgas universitates aulā. Klubā dorbōjōs ari rakstneica Lidija Pērļupe un prof. Ilze Lehiste, igaunīte.

Saslymu ar tuberkulozi, vōcu ōrsti paredzēja maņ drūšu nōvi, jo napōrtraukšu studejas un ōrstēšonūs nauzsōkšu slimineicā, bet manī vaļdēja pōrlīceiba, ka izgleiteibas tryukums svešumā ir tragiskōks par nōvi. Turpynōju dorbu un 1948. godā universitati pabeidžu ar mag. jur. grādu, papyldynōjūs Madrides universitatē.

ALEKSIS RUBULIS

PAR SEVI

1951. godā emigrēju uz Savīnōtajōm Vaļstem, fabrikā strōdōju par mehaniki, vēļōk raseitōju, bet vokorūs un nedeļas nūgalēs nīsadorbōju ar rakstnīceibu. Čikāgā iznōce kara romans »Ar nōvi uz tu« (1954), stōstu un noveļu krōjums »Via Tua« (1956) un alegoreja »Kotram sovs« (1956), sakōrtōju antologeju »Latgaļu dzīsminīki« (1956) un Aļberta Sprūdža noveļu izlasi »Saule leidumā« (1957).

Lojolas universitatē apgivis angļu volūdu, 1961. godā devūs uz Berri universitati Maiami vōcu un krīvu volūdas un literaturas pasnēgšonai, bet naasu dzimis sveštautu un cytzemu reklamēšonai, tōpēc 1962. godā pōrsacēļu uz Niagaras universitati, lai koncentrātūs uz saleidzynomū lieraturu.

Lai sagōdōtu materialu sovim kursim un popularizātu Latveju, 1964. godā sagatavōju krōjumu »Latvian Literature«, kurā ir vysu īvārojamōkūs latvīšu rakstnīku dorbi ar jūs fotografejom un eisom biografiskom ziņom. Notra Dame universitate aicynōja pi sevis, izmontojūt unikalū mōceibu sistemu pasalyldynōjūs aizvēsturē, teologejā un polityskajōs zynōtnēs. Klivu par Austrumeiropas un padūmu katedras vadeitōju. Uzjēmu sakarus ar daudzom syutnīceibom, pasyutēju grōmotas nu Anglejas, Vōcejas, Francejas un Sōmejas, uzdevu igauņu, lītuvīšu, pūļu, ungaru, armeņu, gruzinu un cytim studentim tulkōt jūs tautu dorbus, kurus muna asistente nūgludynōja un par tū universitate jīm samoksōja.

Universitates uzdavumā naskaitomas reizes veiču pētējumus Kongresa bibliotekā Vašingtonā, Stanfordā, Harvardā, Ņujorkā, Toronto u. c., bet 1969. godā ari Hamburgā, Heidelbergā, Britu muzejā Londonā, Helsinkūs, Upsalā un Getingenā, kas realizējōs grōmotā »Baltic Literature« (1970), kuru izdeve universitate. Vīsu profesora lekcejas lasēju Maiami, Viskonsinas, Indianas un cytōs universitatēs. Studentu avīze »Observer« rakstēja, ka »profesoram Rubulim ir originala metōde«, lyuk, pastōstu par autoru, tod nūkōpu nu katedras, apsasāstu auditorejas vydā un vodu studentu debates, leidz pasoku sovu golavōrdu. Munūs kursūs studentu skaits beja 50—72.

Tod iznōce eisromans »Ar gribu« (Latveja Amerikā, 1971), dzejūļu krōjums »Uz Latgali« (1975), latvīšu teiku un pōsoku izlase ar zynōtnisku klasifikaceju »Latvian Folktales« (1982), teologisku rokstu krōjums »Katolicismas« (1987), dzejūļu krōjums »Testaments« (1988), vīnsējuma enciklopedeja »Katōļu rūkasgrōmota« (1990) un manuskripts »Latgaļu—angļu vōrdneica«, symtim rokstu latvīšu, vōcu, angļu, japōņu, amerikāņu, holandīšu, indīšu un sōmu zynōtniskajūs žurnalūs un presē. Dažas munas grōmotas teik līitōtas Notre Dame, Harvarda, Tokio, Oksfordas, Singapuras, Heidelbergas, Jēlas, Melburnas, Stanfordas un cytōs universitatēs...

Formali studēju keramiku, 1964. godā Ņujorkas keramikas apvīneiba vīnu vāzi atzyna par lobōkū izstōdē, bet par ūtu pīškeire pyrmū gūdolgu.

ALEKSIS RUBULIS

LATGOLAS ZVONI

Ikreiz,
kod bazneicas zvoni skaņ,
kod pōr mōjom un areidzan
dryvom tī nas
mīru,
taisneibu
un svēteibu
cylvāku dvēselēs,
tod kotrs ticeigais pōrmat krystu,
lai jys nikod un nikur napazustu,
bet lai pōrbaidi spātu cīst,
krystu par sevi un cytim nest,
tod pēški spākā smeļtīs
un ar uzvaru
augšanceļtīs.
Tys, kū dabasi sorgoj,
pazemi pōrvarēs
un myužeigi pastōvēs.
Tōlob zvonit,
dōrdit, bazneicu zvoni,
tai, lai nūtreic pakolni, kolni,
lai cylvāku sirdis dag
un vard.
Kamer jyus dunēsit pamalē,
sveiki byus latgali Latgalē.
Kam ausis ir,
tys lai dzērd!

1980

NIKOD

Ak,
ka tik es varātu vēļreiz
braukt uz Ludzu
ar vazumu rudzu
kai viņreiz.
Paugurains lelceļš tod polsōja,
bāruli rykšōja,
bet es, prīka un nūskaņas lobod,
uz mugoras gulēju,
zvaigznes vārōju
un ar bejeibu
klausējūs vactāvā sovā.
Taidu braucīni
un taidu gudreibu
tagad
nikur vairs nava.

1972

UZ LATGOLU

Es dzērdēju operas Stokholmā,
Prāgā,
Ņujorkā,
Romā
un Vīnē;
koncertus —
Madridē,
Berlīnē,
Čikāgā,
Tokio
un Hāgā;
pēcgolā
škārsōju Franceju,
Spāneju,
Sōmeju
un Lelbritaneju,
gribādams saklaust kaut kur
varonas vargaņu fūgas un kantates,
leidz atrodu,
ka nikur
muzykai nav
taidas
ciļvēceibas,
taidas sirsneibas
un kvalitates
kai pi krysta
Latgolas
ceļmolā,
kur rudzpučes zīd
un cylvāki dzīd
svātōs
Jaunovas
Marijas
litaneju.

1972

* »Zemtura« pōrcālums latgaļu volūdā

3. turpynōjums

V. Urtāns strōdōja republikas Vēstures muzeja arheologejas nūdaļā, Modūnas nūvodpētnīceibas muzejā. Jys na tikai apzynōjis daudzus arheologiskus pīminekļus, pīrakstejis īvārojamu ļaužu atmiņas, vōcis folkloras materialus, komplektējis muzeju fondus, bet rūseigi pīsadalējīs jaunūs muzeju fondu un izstōžu izveidē Reigā, Modūnā, Ludzā, Daugavpilī, Cēsīs, Jākubpilī, Talsūs. Presē publicāti vairōki dasmyti zynōtnisku un popularzynōtnisku rokstu par dažaidim senejōs vēstures vaicōjumim, par videjū dzeļža laikmatu Latvejā, uzrōdūt dziļas zynōšonas un ryupeigas analizes prasmi. Jys pyrmais Latvejā apkūpōja datus un rakstēja par senejim muzykas instrumentim myusu pusē, kūpā ar kolēgi J. Graudoni laida klajā plašu grōmotu »Senatnes pādōs« (1961), poša sacarātū »Seņōkī depoziti Latvejā« beja leidzautors ceļvežam pa Vēstures muzeja ekspoziceju. 1971. godā ludzōnītis sekmeigi aizstōvēja vēstures zynōtņu kandidata disertaceju par seņōkim depozitim kai vēstures olūtu Latvejā.

V. Urtāns lasēja lekcejas un zynōtniskus referatus vēsturnīku un arheologu konferencēs un senejōs daudzōs piļsātōs Latvejā un aiz rūbežam, leidzdorbōjōs »Latvejas padūmu enciklopedejas« pyrmūs sējumu izveidē, vadēja naskaitamas ekskursejas pa muzejim un izrokumu vītom, studentu kursa un diplomdorbus, uzastōja gon presē, gon radio un televizejā, veice nūzeimeigu dorbu republikas Dobas, vēstures un kulturas pīminekļu aizsardzeibas bīdreibā. Myra Reigā 1989. goda 27. julī.

Nūzeimeigs ir ludzōnīšu īguļdējums filologejā.

Volūdneica Antonija Millere (Barkāne) dzymuse 1913. godā 18. majā Ludzas apriņka Mērdzines (vēļōk Zvērgzdines) pogosta Lītaunīkūs zemnīka daudzbārnu giminē, absolvēja Ludzas gimnazeju, 1944. godā — LVU Filologejas fakultati. Beja skūlōtōja Jākubpiļs un Krōslovas vaļsts gimnazejōs, kara vātru aiznasta trymdā, strōdōja Vōcejā Vircburgas latvīšu gimnazejā un Vircburgas latvīšu tautas augstskūlā, vēļōk — Trautšteinas gimnazejā. Ībraukuse ASV, papyldynōjōs saleidzynūšajā literaturā Ņujorkas universitatē, pedagogejā un vēsturē — Sanhosē universitatē Kalifornejā. Latvīšu volūdu vuicēja Stanforda universitatē, Garazara latvīšu vydusskūlā, ilgus godus strōdōja dāla Reinholda Millera apgōdā »Echo«, tī publicāta grōmota »Latvian Language«, Grammar. Vocabulary, Exercises« (Latvīšu volūda, gramatika, vōrdneica, vyngrinōjumi, 1979), ar Veronikas Barkānes vōrdu — atmiņu un pōrdūmu krōjums »Es augu vīnsātā«.

Filologejas zynōtņu kandidats

VIKTORS TROJANOVSKIS

LUDZŌNĪŠI ZYNŌTNĒ

Jezups Barkāns dzimis 1935. goda 10. augustā Kōrsovā, beidze vītejū vydusskūlu, Latvejas Vaļsts universitati (1959), PSKP CK sabīdriskūs zynōtņu akademeju (1971), strōdōja republikas laikrokstu redakcejōs, komjaunatnes un partejas dorbā, beja Latvejas Kulturas ministrejas televizejas un radio komitejas prīkšsādātōja vītnīks. Republikas nūpalnim bogōtais kulturas darbinīks (1979).

1932. goda 25. janvarī Ludzas apriņka Pyldas pogosta zemnīku giminē dzyma Ontons Breidaks, latgaļu volūdas vēstures pētnīks, vīns nu īvārojamōkīm latvīšu volūdnīkim, atzeits baltu saleidzynojami vēsturiskōs volūdnīceibas specialists, filologejas zynōtņu doktors. Pēc Isnaudas 7-gadeigōs un Ludzas vydusskūlas absolvēšonas Latvejas Vaļsts universitatē studēja filologeju. Pīsavērstīs dzymtōs volūdas pēteišonai mudynōja pasnīdzēja Marta Rudzīte un topa pyrmais kursa dorbs »Pyldas izlūksnes aproksts«. Studeju un vālōkūs godūs krystam škārsom izstaigōti daudzi Latgolas pogosti, gyustūt nu vacōkōs paaudzes ļaudim jū bogōteigu volūdas materialu, tys ļōve uzsōkt polemiku par augšzemnīku un vydusdialekta attīksmem pat ar taidu atzeitu autoritati latvīšu pēckara volūdnīceibā, kai Arturs Ozols.

Augstskūlu O. Breidaks pabeidze 1956. godā ar diplomdorbu »Pyldas izlūksnes leksika«, strōdōja Preiļu rajona Aglyunas vydusskūlā, tod īsastōja aspiranturā, beja ZA Volūdas un literaturas zynōtniski pētnīciskō instituta leidzstrōdnīks, redaktors izdevnīceibā »Zynōtne«, Daugavpiļs Pedagogiskō instituta mōceibu spāks, tagad strōdoj par pasnīdzēju LU, Pedagogejas fakultates volūdu un literaturas katedras vadeitōju, losa lekcejas un voda nūdarbeibas Rēzeknes Augstskūlā. 1969. godā īgiva filologejas zynōtņu kandidata grādu par disertaceju »Augšzemnīku dialekta latgaliskūs izlūkšņu montōtō dialektalō leksika un tōs vēsturiskī sakari«, 1990. godā Viļņā — doktora grādu par fundamentalu pētējumu »Latvīšu volūdas latgaliskūs izlūkšņu fonetika, sinhroneja un dishroneja«. Šamā disertacejā plaši izmontōti izlūkšņu materiali kai volūdas dzeiveibas un bogōteibas olūts. Latvīšu volūdas vōrdu saimei nu ir atdūti daudzi leidz šam par aizgyvumim nu slāvu volūdas uzskateitīm vōrdim, analizāti ari īspējamī teišī kontakti storp latgaļu un tyvōkū, kai ari attōlōkū ciļšu volūdom. Disertaceja ir pyrmais apkūpūjūšais dorbs latvīšu un vysu baltu volūdnīceibā par latgaliskūs izlūkšņu fonetiku. O. Breidaks pīrōdēja, ka šōs fonetiskōs pōrmaiņas latgaliskajōs izlūksnēs nabyut nav nūtykušas slāvu volūdu ītekmē un na jau pādejūs godsymtu laikā, bet gon krītni vin seņōk. Izstrōdojūt fonetiskūs pōrmaiņu hronologeju, volūdnīks pīsaslīn tūs zynōtnīku grupai, kuri vyspōr apšauba latvīšu pyrmvolūdas kaidreizejū eksistenci. 80. godu sōkumā O. Breidaks laida klajā brošūru »Volūdas izceļšonōs«, pa vysim šīm godim, apcerūt golvonūkōrt dzymtōs Latgolas volūdas vēsturi, uzraksteja un latvīšu, krīvu, vōcu, angļu un cytōs volūdōs dažaidūs dzimtines un ōrzemu izdavumūs, īpoši »Latvejas ZA Vēstis«, »Baltistica«, »Acta Baltico-Slavica«, »Lingua Poznaniensis«, »Balto-slavjanskije issledovaņija« publicēja pōri par 120 apjūmā plašōku un šaurōku zynōtnisku un popularzynōtnisku rokstu sovā specialitatē.

Volūdnīks un pedagogs Klementijs Gailums dzimis 1917. godā 11. janvarī Ludzas apriņka Nautrānu pogostā, miris 1973. goda 22. oktobrī Reigā, vuicējōs Nautrānu pamatskūlā, Ludzas gimnazejā (1934–1940), Latvejas universitates Tautsaimnīceibas un tīseibu zynōtņu, vālōk — Vēstures un filologejas fakultatē, absolvādams šū augstōkū mōceibu īstōdi 1946. godā. Paraleli studejom strōdōja par skūlōtōju, pēc universitates — par docātōju Reigas pedagogiskajā institutā (1946—1958), vadeidams tī ari Latvīšu volūdas un literaturas katedras latvīšu volūdas sekceju, tod Daugavpiļs Pedagogiskajā institutā (1958—1960), tī par latvīšu volūdas un literaturas katedras vadeitōju, pēčōk — Latvejas Vaļsts universitates pasnīdzēju (1960—1970).

Turpynōjums sekōs

Studentu klubeņš

SERGEJS BOĻŠAKOVS

RĒZEKNES BE ZONA

Pādejūs godūs popularākō diskuseju tema Rēzeknē beja Breivōs ekonomiskōs zonas izveide. Attīksme pret projektu dažaida — natryuka ni aktivu aizstōvu, ni nyknu pretinīku. Beidzūt lykums ir pijimts.

BEZ ir īpašs ekonomiskais režims, kuram jōsasnādz nūteikti uzdavumi — investiceju pīsaiste, eksporta un ekonomikas atteisteiba regionā; darbeibu raksturoj īpaši apstōkli — atvīglōjumi nūdūkļu nūmoksā, sevišks muitas režims. Myusu vaļstī jau ir taidu zonu veidōšonas pīredze, Latvejā jōs pastōvēja ari leidz 1940. godam, darbeibu regulēja »Lykums par breivom teritorejom« nu 1921. goda un »Lykums par breivom ūstom« nu 1929. goda. Ari myusu laikūs jau dorbōjōs Reigas tērdznīceibas breivō ūsta, Ventspiļs breivūsta un Līpōjas specialō ekonomiskō zona, bet nabeja pīredzes par zonom depresivajūs regionūs.

BEZ napīcīšameibu Latvejā nūsoka: ekonomiskōs aktivitates zamais leimiņs; situacejā, kod vaļstī tryukst leidzekļu, svareiga ir nūdūkļu politikas sakōrtōšona; Baltejas regionā pīaug storptautiskō tranzita konkurence, vajadzeigi lobvēleigi apstōkli tam, lai Latveja var izmontōt sovu izdeveigū geografiskū stōvūkli; pōrejas pūsmā vaļstī rodušōs disproporcejas regionu atteisteibā, izaveidojušīs tai sauktī depresivī rajoni.

Pēc Vaļsts statistikas ziņom, Rēzeknē 1997. goda 1. februarī beja vysaugstōkais bezdorba leimiņs — 13,2%, bet rajonā — 28,1%. Tī ir oficialī dati, jo jam vārā slāptū bezdorbu, tod šī rōdeitōji daudz īspaideigōki. Videjō olga šō poša goda 1. janvarī piļsātā un rajonā beja 54,86 lati, kas ir zam iztykas minimuma, budžeta īnōkumi 1995. godā šeit beja par 12% mozōki nakai cytōs republikas nūzeimes piļsātōs — 75 lati, rēkinojūt uz vīnu īdzeivōtōju. 75—80% regiona īdzeivōtōju ir aiz nabadzeibas rūbeža. Pēc Ekonomikas ministrejas datim Rēzekne pašvaļdeibu strukturā ījam 215. vītu. Pasalelynoj socialō sprīdze sabīdreibā.

Kod vaļstī tryukst finansu resursu, vaļdeiba navar eistynōt investeišonu rajonu atteisteibā taidūs apmārūs, lai tī byutu 15—20% nu neto apgrūzējuma. Pīmāram, Rēzeknē 1996. godā neto apgrūzējums beja 45 miljoni latu, pylnvērteigai atteisteibai 1997. godā vajadzēja 6,75—11,25 miljoni latu. Storptautyskōs investicejas sastōdēja 0,6 miljoni latu, 20% nu vysom, kas pīsaisteitas Latgolai un 0,3% nu Latvejas kūpumā.

BEZ zonas darbeibas golvonī vērzīni ir: infrastrukturas atteisteiba, tagad tukšū un nadabyuvātū āku izmontōšona eksportpreču ražōšonai, uzjēmējdarbeibas atbolsts, kadru profesionalōs apmōceibas, importa eksporta un tranzita plyusmu apkolpōšona, investicejas un muitas atteisteiba. Pozitivī faktori ir storptautyskī dzeļžceli un automagistrales Sanktpīterburga—Varšava, Reiga—Moskova, lidlauka tyvums — 7 km nu Rēzeknes centra. Ryupnīcyskī uzjāmumi izvītōti kompakti, tīm ir komunikacejas, celi, nūlyktovas un apreikōjums, ir naaizjimtōs zemes byuvnīceibai, breivais dorbaspāks un pōrkvalificēšonōs īspējas, uzjāmumi nastrōdoj ar pylnu jaudu, ir myusdīneigi sadzeives apstōkli — vīsneicas, dzeivūkli, bankas, veikali, restorani, kafejneicas un tai tōļōk. Sova lūma jōnūspēlej ari investorim un vītejūs uzjēmēju lobōkim apstōklim, kod teik atsaukts zemes un nakustamō īpašuma nūdūklis, īnōkumu nūdūklis napōrsnādz 15%. Aplīkamōs summas samozynojamas proporcionali tam, cik leidzekļu teik īguļdeits izpētē, jaunu tehnologeju īvīsšonā, kadru apmōceibā un pamatleidzekļu īgōdē, taidā kōrtā var gaidēt uzjāmumu tehniskō leimiņa un kadru kvalifikacejas pīaugumu.

Skeptiki apgolvoj, ka šaidu zonu izveide nav izdeveiga vaļstei, jo sasamozynoj nūdūkļu īplyude budžetā, bet teiši ūtraidi — tai jōpasalelynoj, jo atvīglōjumi stimulēs moksōtōju skaita pīaugumu. Jaunu dorba vītu radeišonu un bezdarbnīku apgōde ar nūdarbi ceļs socialō nūdūkļa īmoksas un samozynōs pabolstu izmoksas, kam vaļsts pošlaik tērej lelas summas. Gondreiž kotram bezdarbnīkam ir gimine, jo sovukōrt samozynoj īdzeivōtōju pērktspējas, rezultatā nav leidzekļu īkšejai apgrūzeibai.

Ļūti svareigi, ka centralō lūma teik piškērta kadru apvuiceišonai. Pīmāram, pēc statistikas datim 1997. goda 1. februarī 33,4% Latvejas bezdarbnīku nabeja videjōs, un 24,7% — pabeigtas voi napabeigtas pamatskūlas izgleiteibas.

Nūpītnus investorus vīnmār vyspyrms interesej zemes privatīpašums, saskaņā ar BEZ īspējama tōs īpērkšona. Simpātiska ir ideja par mozūs un videjūs uzjāmumu atbaļsteišonu, kō eistynōšonai paradzāts izveidōt biznesa inkubatoru un inovaceju centru, kas pīdōvōs konsultacejas, telpas un finansialu paleidzeibu. Prūtams, lela nūzeime palik ari lelu uzjāmumu atteisteibai, jo tikai ar mozū vin biznesu, tranzita pakolpōjumim un tērdznīceibu uzplaukumu nagiusi.

Projektā beja paradzāts, ka varēs izveidōt subzonas (mikroekonomiskas) Latgolas teritorejā un BEZ labvēleigi ītekmēs na tikai Rēzeknes un rajona atteisteibu, bet zynomu trauksmi roda tys, ka atvīglōjumus un cytus labvēleigus apstōkļus var izmontōt na tikai cālym mērkim, bet savteigūs nūlyukūs, tōpēc jōizveidoj zonā styngra un preciza uzskaites sistema un precizi jōorganizej vysu strukturu dorbs, tūs reiceibā jōbyut drūšim un lobim propagandas leidzeklim. Šambreižam ir tikai dažu atbiļdeigu personu izteikumi, ka ōrzemu investorim par Rēzekni lela interese, bet kai tys ir faktiski — nav zynoms. Izejūt nu tō, skepsi izraisa projekta autoru apgolvōjumi par 1000 dorba vītu īkōrtōšonu zonā un 1000 vītu ōrpus tōs, ka desmit godu laikā investiceju apjūms pasalelynōsīs leidz 100 miljonim latu un neto apgrūzējums pīaugs leidz 80 miljonim latu godā, tys ir 2 reizes. Šudiņ vēļ gryuši paredzēt, cik intensivi atsateistēs RBEZ darbeiba.

Investoru vēļmes var bremzēt ari tys, ka Latvejā nav regulejamas lykumdūšonas, negativi ītekmej tys, ka BEZ teritoreja ir vairōku subjektu vaļdējumā: vaļsts, piļsātas, Veremu un Greiškānu pogosta pašvaļdeibu. Seņsena problema ir ari ražōšonas izejvīlu īgōde, nūita tērga meklējumi, bet jōjam vārā ari tys, ka nūdūkļu, muitas atvīglōjumi un jaunu tehnologeju īvīsšonas process samozynōs ražōšonas un transporta izdavumus, leidz ar tū šeit ražōtō produkceja klius konkurētspējeigōka un vyspyrms Austrumu tērgā, kur, saskaņā ar zamu pērktspēju, produkcejas vērteibai ir pyrmškireiga nūzeime. Tī labi pazeist taidu Rēzeknes uzjāmumu, kai a/s »Rebir« un »Rēzeknes pīna konservu kombinats« ražōjumus, BEZ apstōkļūs jī un ari cyti varēs pīdōvōt vēļ lātōku nakai konkurentim produkceju, kurai byus rakstureiga ari augsta kvalitate.

Seviška lūma piškirama ekologejai. Kamer lelī uzjāmumi dorbojās ar pusjaudu, vides uzturēšona problemas nasagōdoj un situaceja piļsātā normāla, bet ar ražōšonas apjūmu palelynōšonu sasaosynōsīs, tōdēļ vēreiba jōpīgrīž ekologiski labvēleigu ražōtņu veidōšonai, nav pīļaujama kīmiskō, smogōs metalurgejas un tamleidzeiga industreja.

Taitod BEZ ir sovas lobōs un ļaunōs puses, bet vīns beja skaidrs jau īprīkš: tikai ar radikalym pasōkumim var kū panōkt myusu nūvodā.

SANTA LATKOVSKA, III KURSS

KAIDU ĪPAZYNU P. MIGLINĪKĪ

Izmontōju P. Miglinīkam veļteitōs publikacejas žurnalā »Dzeive«, kai ari Ontona Rupaiņa un Jōņa Broka apkūpōtūs materialus.

Miglinīku gimines seņči XVI godsymtā Latgolā īceļōjuši nu Kurzemes. Andrejam un Agatei 1850. goda 13. decembrī pīdzyma dāls, kuram deve Pītera vōrdu, jam beja divas mōsas — Annai dzeives ceļā beja lamts kliut par Nikodema Rancāna, bet Martai — Fraņča Kempa mōti. Pītera tāvs Zaļmuižā beja tīsnesis, dzeives vītā uzcēle skūlu. 13 godu vacumā Pīters jū pabeidze un devēs uz Rēzeknes piļsātas skūlu, mōceibas materiali atbaļstēja muižnīks Modests Rozenšilds-Paulins. 1865.—66. mōceibu godā šōs skūlas audzēkņu sarokstūs P. Miglinīku atrūnam peďagogejas klasē — tautskūlōtōja omots beja augstōkais, kū jei varēja dūt. Par izcylom sekmem tyka apbolvōts ar zalta medaļu. Atsagrīze tāva sātā, ora zemi, pļōve sīnu, strōdōja vysus malnūs dorbus, bet pa vokorim izgleitōja vītejūs ļaudis, lasēja jīm priškā avīzes, grōmotas un skaidrōja lykumus.

Dorba gaitas rakstveža omotā saistōs gon ar Nautrānim, gon M. Rozenšilda-Paulina Zaļmuižu, gon Makašānim, Viļaku un Ludzas apriņka policejas prīkšnīka kanceleju. Sovā laikā, taitod, beja īspējas īpasazeit ar lykumim, īsadzilinōt politiskajūs un saimnīciskajūs vaicōjumūs, ari rast sakarus ar administrativom personom uz vītas, pat Pīterpilī. Par Latgolas zemnīku beztīsiskū stōvūkli jys rakstēja krīvu liberalajūs laikrokstūs, zemnīkim sacerēja lyugumus, tulkōja lykumus, skaidrōja, kur un kaidōs vajadzeibōs jōsagrīž, lai kū panōktu, un dreiž kliva pazeistams kai zemnīku aizstōvs vysā Latgolā, seviški Ludzas un Rēzeknes apriņkī, ar tū, prūtams, pret sevi nūskaņōja muižnīku, kurs panōce P. Miglinīka atbreivōšonu nu dorba. Jys tyka napamatōti apvainōts muižas dzērnovu un reju dadzynōšonā un īvītōts Ludzas cītumā. Pēc 11 mēnešim beja tīsa, kuras laikā P. Miglinīks nu apsyudzātō pōrsavērte par apsyudzātōju pret muižnīku, zemnīki jam beja līcinīki. Tyka attaisnōts, bet tūmār vairs nabeja lamts strōdōt tautas lobā. Borgais cītuma režims salauza vescleibu, jys apsagula gultā un vairs napīsacēle, 1883. goda 11. februarī myra ar dylūni. Pādejī vōrdī bejuši: »Es mērstu, bet taisneiba uzvarēja!« Apglobōts Nautrānu katōļu draudzes Desetnīku kopūs, kur 1972. goda 30. septembrī atklōts pīmineklis.

P. Miglinīkam tryuka leidzekļu īgyut augstskūlas izgleiteibu, bet ari bez tōs izpiļdēja sovu miseju, atzyna, ka Dīvs myusu tautai devis lobu dzeives telpu, kurā tū naapdraud iznycynūši dobas spāki, tikai cytu uzkundzēšonōs, bet pret tū jōceinōs, aicynōja latgaļus dzeives pamatūs likt ceiņu par taisneibu, nakleist svešumā un palikt uzticeigim sovai dzimtinei, atgyut tū zemi, kas atjimta, snīgtīs pēc gora gaismas, ceņstīs pēc saimnīcyskas nūsastyprinōšonōs, turētīs kūpā un byut vīnōtim, palikt pi sovim tykumim un tradicejom, styngri turētīs pi sovas ticeibas, līnōt dzymtū volūdu un ticēt tautas lobōkai nōkūtnei. Pa šū ceļu ejam jau trešā paaudzē.

Eisa beja P. Miglinīka dzeive, bet lela jam lūma latgaļu vēsturē. Darbeiba ļūti vyspuseiga, tū var īdaleit divūs pamatvirzīņūs: politiski saimnīcyskajā un sabīdriski kulturalajā. Jō politiskī uzskoti bazejōs uz cylvāku vīnleidzeibas princypa, radēja jaunu kusteibu, kas beja nacionala, kristeiga un socialistiska. Ekonomiskōs politikas princyps beja dreižōk zemnīkus atbreivōt nu muižinīku un augļōtōju jyuga, styprynōt saimnīciski. Lykums nūsacēja, ka pēc dzymtbyušonas atceļšonas zeme pīškirama ar 40 godu izmoksu, muižinīki uzskatēja, ka jōatdūd tikai teiši apstrōdōtō — lauki un pļovas, P. Miglinīks sovukōrt rūsynōja pīpraseit ari mežus, mežu pļovas, kryumōjus, kur zemnīki ganējuši lūpus, cārtuši bolkas un molku, taipat pūrus, yudiņus storp zemnīku laukim. Muižinīkus tikai tīsas ceļā varēja pīspīst respektēt zemnīku tīseibas, sovaižōk zemnīki byutu vēļ lelōkā mārā spīsti izceļōt uz Sibireju.

Tīsas prāvas ar Ludzas apriņka muižnīceibas vacōkū Modestu Rozenšildu-Paulinu formalais īmasls beja lykuma par servitutu tīseibom naīvārōšona. Izmontōdami zemnīku nazynōšonu, muižinīki gribēja, lai tī moksoj par lūpu ganeišonu mežūs, atstrōdoj, taidejaidi carādami atgrīzt vacūs klaušu laikus, Zaļmuižas īpašnīks Paulins, byudams cara armejas vērsnīks un pazeistams galma apryndōs, sastōdēja aktu it kai zemnīki atsasoka nu servitutu tīseibom, lyka tū paraksteit. P. Miglinīks izskaidrōja jīm lītas byuteibu, atrunōja nu paraksteišonas. Izcēle plašōki zemnīku namīri. Jī sovu īdvasmōtōju ik dīnas apcīmōja Ludzas cītumā, lai aizvastu kū nu uztura, bet klōt natyka pīlaisti. Oculīcinīki stōsta, ka tīsas laikā P. Miglinīks bejis ļūti vōrgs, pīdareigī cantušīs atrunōt nu uzastōšonōs, bet sajāmuši atbiļdi, ka tod palikšūt nanūslāgts jō myuža dorbs, ka jam dareišona na tikai vin ar Paulinu, bet vysim, kuri apspīž jō tautu.

Tīsas process beja gars un sarežgeits, bet taisneiba uzvarēja un P. Miglinīks tyka attaisnōts. N. Rancāns uzskota, ka šei ceiņa spēceigi atsabolsōjēs Vitebskā un Viļņā, īzeimēja lyuzumu administrativajā politikā pret latgalīšim, ar krīvu leidzdaleibu jī varējuši tod dalēt muižas, pērkt zemi, izmontōt atvīglōjumus izgleiteibas īgyušonā, strōdōt par goreidznīkim un pogostu sekretarim.

Tautas vuicēšonas golvonū dorbu P. Miglinīks veice sovā pogostā, skaļā bolsā skaidrōja kotru lītu, lai vysi dzērd un zyna. Pīmāram, kaidi nūdūkli jōnūmoksoj uzreiz un kaidi var pagaideit, kamer byus pōrdūti lyni, breidynōja nu naudas aizajimšonōs pi ebrejim, kas ar lelym procentim »valk nu mugoras kraklu« u. c. Nu avīzem izlasēja ziņas, jaunumus un snīdze paskaidrōjumus, vuicēja zemnīkus, kai uzavest, kod un kū runōt.

P. Miglinīka dzeive bejuse dramatiska, jam pītryuka laika sistematiski raksteit un sakōrtōt sovus dorbus, nav bejis leidzōs ari leidzeigu interešu cylvāku, kuri krōtu uz atseviškom lapeņom uzraksteitas vōrsmas. Dažas dzīsmes A. Jūrdžs beja pīrakstejis sovōs grōmotōs. Vaci ļauds stōstēja, ka Pīteram bejušas trejs dzīšmu grōmotas. Nu sasaglobōjušim dzejūlim var izsacynōt jūs tematiku: socialōs taisneibas meklēšona, pasauļa gōjēju dzīsmes, patriotiskō dzeja, humora un jautreibas, kai ari religiskōs dzīsmes, krīvu dzejnīku dorbu tulkōjumi. Jō literarajā pyurā ir ap 10 dzejūlim latgaļu volūdā, raksteitu krīvu burtim. Ari dzejā jys beja taids pat ceineitōjs par socialū taisneibu un tautas gaišōku nōkūtni, kai sovā ikdīnas dorbā un dzeivē:

»Maņ pateik byut kūpā ar brōlim
un mōsom,
Maņ pateik līt svīdrus un asni par jīm.
Maņ pateik, ka uzvaru gyun lobais,
Ka ļaunais izgaist kai tymsa nakts.
Bet reizi par vysom mums atmirdzēs
laime,
Mes byusim še kungi tod dzymtajā
zemē,
Ar taisneibas spōrnim mes ceļsimēs
gaisā
Un vaļdeisim poši par sevi un zemi.
Mes byusim tod varoni, cāli un stypri
Kai jyurmolā stōvušō myužeigō
kliņts.«

Miglinīka dzejai natryukst sirsneibas pret sovu tautu un ceiņas spora par gaišōkom dīnom, jys beja pyrmais bezbaileigais ceineitōjs nu latgaļu vyda.

R. VASIĻJEVA, LPB NŪDAĻAS VADEITŌJA

BYUT STYPRAM

»Cylvāku grupas, kuras ceņšas pakļaut sev cytas tautas un škiras, lai dzeivōtu uz tūs rēkina, nav izvēleigas īrūču ziņā. Seviški svareigi nūmōkt apspīstūs tautu morali, tūs pretesteibas goru. Te lelysks paleigs ir alkohols (...). Tū... radzam ari myusu mozōs tautas vēsturē, ari myusu zemē atkōrtōti izmontōts šys īrūcis«. — ir sacējis biologejas zynōtņu doktors P. Ozoliņš 80.-godūs. Bet voi šī vōrdi naatbylst ari šaidīnai?

Alkoholisms vysplašōk izaplota laikā, kod tauta ir nūmōkta, naredz ceļu, kai izkliut nu nabadzeibas. Un tikai paaugstynojūt kulturas un izgleiteibas leimini, styprynojūt tautas nacionalū pošapziņu (atsatīcas uz jebkuru naceju) var it mozumā dzeršonas pūsts.

»Izstum sauli nu pasauļa — tod nikas cyts tev naatliks, kai bīza tymseiba un okls bezdibiņs« (Ernests Gliks). Jā, poši asom izstyumuši sovu sauli nu dzeives, kū tod vēļ gaidom? Lai mums paleidz? Bet kas? Myusu inertums, myusu vīnaļdzeiba, myusu trulums aug ar kotru dīnu lelōks un lelōks, un kaida cylvāku grupa tū lobprōt izmontoj.

Pēc dobas augstōkīm lykumim mums nav tīseibu byut nadereigim un nanest lobumu, jo jebkurs cylvāks, vīnolga kaids nōcis zemes vērsā, syuteits izpiļdeit nūteiktu miseju — saudzēt dzeiveibu vysōs tōs izpausmēs, lai tai varātu virzeitīs augšup. Mums vysim un ikvīnam jōsatīc pēc skaidreibas un skaistuma.

Na vīnaļdzeibai, bet naapmīrinōteibai ar sevi, ar sovu dzeivi jōbyut cylvāka apziņā. Un, lai ceļš vastu uz augšu, nav jōizavēlej cīssōnas, pa kurom ejūt, jōizcīš vyss, kū sagōdoj dzeive, mums jōīt pa vuiceišonōs ceļu, kur cylvāks ir pats sovas laimes kalējs. Saceisit: nūdrōzti vōrdi? Nabyut nā! Mīrs, saticeiba, mīlesteiba — tys esi voi naesi pats, atkareigs nu tevis.

Ir atrosta īspēja, kai īrūbežōt un apstōdynōt alkoholisma slimeibu, līnojūt specializātū ōrstnīciskū augu maisējumu »Ladza-Alka«. Tymā pošā laikā jyusim nabyus jōpīmāroj psihoterapeitiskō hipnoze, dažaida veida kodēšona un lāzera terapeja, nu kō ļūti daudzim bailes un kas nareti ītekmej cylvāka veseleibas stōvūkli kūpumā. Izmontojūt myusu tautas ōrkōrteigi lelū dzīdnīceibas pīredzi, grupa augstas klases sertificātu zynōtnīku praktīku nu Latvejas Pretalkohola bīdreibas Tautas veseleibas un dzīdnīceibas centra kūpā ar tautas dzīdnīkim pōrbaudēja un īsoka unikalu augu tēju maisējumu alkoholisma seku nūvērsšonai un vīnaļdzeibas radeišonai pret tū. Cylvāks na vīnmār spēj realizēt sovu lobū apsajimšonūs, tōpēc svareiga nūzeime ir »sausūs pagiru« sindroma likvidēšonai, šam nūlyukam ari radeita 3—4 ōrstnīceibas augu maisējums. Vīns taids tēju līnōšonas kurss ilgst 32 dīnas — četri pūsmi pa ostoņom dīnom kotrā.

Pyrmajōs 8 dīnōs napīcīšams spācynōt nūvōjējušū organismu, tys var samozynōt nūgurumu, uzlobōt ašņa riti un centralōs nervu sistemas darbeibu, kai ari nūregulēt ašņa spīdīnu. Ūtras 8 napīcīšams pastyprinōt apsajimšonūs nadzert un izveidōt refleksu pret alkoholu, tōpēc izmontojam tautas dzīdnīceibas leidzekļus. Trešajā 8 dīnu pūsmā sakarā ar tū, ka hroniska alkoholisma gadējumā vysvairōk cīš centralō nervu sistema, nīres, oknas un vysa gramōšonas organu sistema, īteicam izmontōt organismu dezinficejūšu voi tonizejūšu augu tēju nūvōrējumu un vēļ, preparatu pa 1 tabletei 2 reizes dīnā, lai normalizātu šūs organu darbeibu. Vysbeidzūt catūrtajā 8 dīnu pūsmā otkon līnojam tonizejūšu tēju, lai nūstyprinōtu trejūs cyklūs īgyutu rezultatu, napīļautu alkohola līnōšonas atsōkšonu vysmoz tyvōkajūs 12 mēnešūs.

Papyldus īteicams līnōt augu tēju kompleksu, kas atbylst kotra cylvāka nervu sistemas tipam, kai ari sirds un ašņa vodu sistemas stōvūkļam — čymyni, līpzīdi, auzu gryudi u. c. Kūpumā »Ladza-Alka« paleidz nūvērst kermiņa funkcionalōs un fiziologiskōs nūvirzes, normalizej vīlmaiņu, aktivizej organisma dabiskōs aizsorgspējas.

Tikai 32 pacīteibas dīnas un ikvīns nu 14 leidz 70 godu vacumam, jo pareizi īvārōs »Ladza-Alka« līnōšonas pamōceibas, var atsabreivōt nu tīksmes pēc alkohola. Šūs augu tēju līnōšonas nūlyuks ir radeit na tikai fizisku rībumu pret alkoholu, bet piļneigi atjaunōt psihiskū un fiziskū leidzsvoru, harmo-

Nūbeigums 4. lpp.

»KORSTAIS TŌLRUŅS«

Sōkums 1. lpp.

skaidrōjums par atteiceigu pasōkumu pījimšonu. Nu Ceļtnīku īlas Preiļūs signalizēja, ka jau četras reizes grīzušīs nomu pōrvaļdē, lai saremontej durovas, bet nikō, te mōjai atslāgts apgaismōjums gaiteņūs un pogrobā. Lidija Auhamenkova, kura ir invalide, bet vuicōs Daugavpilī 10. klasē, syudzējōs, ka jai nav nikaidas paleidzeibas, pat ceļu uz skūlu naapmoksoj. Kaids zvaneitōjs nu Preilim, kurs sovu vōrdu nanūsauce, atgōdynōja, ka daudzi nu tīm, kuri namoksoj dzeivūkļu īri, sēd uz tērga, tai ka nauda jīm ir.

Vysi šī jautōjumi un atgōdynōjumi tyka dareiti zynomi atteiceigom īstōdem un tūs vadeitōjim, bārnu apovus varēja sajimt bīdreibā »Glōbit bārnus«. Bet šys »korstais tōlruņs« vīnam ūtram beja licīs ari par »uzticeibas tōlruni«, voi varbyut jī grīzēs bīdreibā »Glōbit bārnus«, jo lela daļa zvaneitōju, nanūsaucūt vōrdus, beja pusaudži: kaida meita syudzējōs, ka nasasaprūt ar mōti, kura jai naļaun gērbtūs, kai grib, kaidai cytai beja rodušōs problemas pa sīvīškū lineju, kaids zāns navar gyut īcarātōs meitinis uzmaneibu (ari ūtraidi — meitine), cytam zānam nasaskaņas ar vīnaudžim, kuri jū pīkaun, kaids cyts prasēja, kai »salauzt« īcarātōs sirdi, vēļ vīnam nasaskaņas beja ar mōti, cytam praseiba, kai atmest ļaunū īrodumu smēkēt un līnōt alkoholu un tamleidzeigi. Tai ka pi šō tōļruņa dežurēja ari māmeņas, bīžōk atsaroda napylngadeigūs lītu inspektore, policejas majore Elma Aksjonova, to jaunī zvaneitōji sajēme pīnōceigas atbiļdes.

Uzmaneibu konkurss!!!

»Muna boltō Latgaleite«

Šū konkursu reikoj Latgolas nūvoda laikroksts »Zemturs« un Ludzas rajona Bārnu un jaunīšu centrs ar nūlyuku rūsynōt skūlu jaunōtni dziļōk, vēreigōk un sirsneigōk īsavērt sovas dzymtōs puses breiniškeigajā dobas vaigā un tautas dvēselē, uzzynōt, kai cauri nabadzeibas un apspīsteibas godu simtenim latgališi spēja saglobōt sovu volūdu, kulturu, dorba tykumu un labesteibu, tū boltū gaismu, kas paleidzēja izturēt, byut styprim un pastōvēt kai sovas latvīšu tautas daļai.

Ceram, ka pīsadaleišonōs konkursā sekmēs tautas vēsturiskōs apziņas kūpšonu.

Lai rostu atbiļdes uz konkursa jautōjumim, īteicams īsavērt laikroksta »Zemturs« šō un 1996. goda komplektūs (golvonūkōrt), enciklopedejōs, kalendarūs un avīzeitē »Kurmītis«... Atbiļdes var byut eisas un kūduleigas, voi ari aprokstūšas, vīnkōršas voi »izdaiļōtas« ar zeimējumim un tai tōļōk — lobōkōs publicēsim, kai ari uzvarātōju un cytu veiksmeigu daleibnīku sarokstu. Dažus jautōjumus, kas saisteiti ar Ludzas rajona dobu, uzdeve ari Nautrānu un Rundānu vydusskūlas, Ņukšu pamatskūlas audzēkni.

Jyusu atbiļdes teik gaideitas leidz šō goda 15. decembram Bārnu un jaunīšu centrā Ludzā Latgolas īlā 129, LV-5701, tōlrunis — 22190. Jo kaidam ir ārtōk, var syutēt ari uz »Zemtura« redakceju Rēzeknē, Bazneicas īlā 28, LKC izdevnīceiba, tōļrunis Rēzeknē 22298, abonenta kaste Nr. 16 voi Preiļūs, A. Upeiša īlā 2—49, LV-5301, tōļrunis — 21516.

Aicynojam pīsadaleit na tikai Ludzas rajona skūlānus vin — ari nu cytim rajonim, kur losa »Zemturi«, kur dzeivoj šō rajona nūvodnīki. Nateik atstumti ari pīaugušī. Byutu ļūti jauki, jo kaids atbiļdes uzraksteitu sovā mōtes volūdā, leidz ar tū atsvaidzynōtu jōs zynōšonu. Konkursa organizātōji prīceigi byus sajimt ari kaidus cytus īrūsynōjumus turpmōkam dorbam. Uzvarātōjus gaida laikroksta »Zemturs« un Bārnu un jaunīšu centra saryupātōs bolvas.

Lai jyusūs bongoj izziņas un meklējumu spors, lai vysim leidza īt brangi panōkumi!

KONKURSA JAUTŌJUMI:

1. Kam pīdar šī vōrdi:
»Zalta teļam nasaklonit,
Cyta laimei naskaudit,
Pret varonīm šō pasauļa
Nalauzit capuru.«
Kū zynit par autoru un kaids jam sakars ar Ludzu (legendā — Ludzas azaru)?

2. Nu kura goda Ludzā pi jaunōs boltōs bazneicas uzkaļneņā stōv Jaunovas Marijas skulptura, kas jōs autors, kū vēļ zynit par jū?

3. Kod dzejnīks Imants Ziedonis nōce klajā ar īrūsmi reikōt konkursu »Lauku sāta un olūts«, kas vēļ pīsadola tō žūrejā un kam beja veļteits šō goda konkurss?

4. Kaida myusdīnu autora nūvodnīka memuari aizvad pi laucinīkim šō godsymta sōkumā un vālōk — gryutajūs ceļūs svešā molā, kas tagad rakstureigs memuarūs apraksteitajam pogostam?

5. Gerbūņūs īvītoj putnus, jīm par gūdu nūsauc organizacejas... Ar kaidu nu tīm saistōs nūtykums Nautrānūs?

6. Nu kurīnes šys teikums: »Ar te īgyutu paōtrynōjumu upe tod naski skrīn pa guļni stōvūs krostūs, sova veida vīteļū Siguļdeņu...«, par kaidu upi īt runa, kū vari pastōsteit par jū?

7. Nūsauc svešumā dzeivojūšu ludzōnīti un jō grōmotas, kurōs apskateita teika par Cyrma azara rašonūs!

8. Ludzu īskaun pīci azari — Mozais un Lelais, Dūnakļu, Runtortas un Zvērgzdines, kurā nu jīm ir Rūžu sola?

9. Kur Ludzas rajonā aug dyžōkais paeglis, cik tys metru garumā un cik apkōrtmārā?

10. Šys kolns (oss) ir īpatneļs geologisks veidojums ar ratu augu sugu un etnofaunas kompleksu — sasaglobōjušōs senas augu un kukaiņu sugas, kuras sasnādz izplateibas zīmeļrītumu rūbežu; ir Ludzas rajona un Vaļsts dobas aizsardzeibas objekts — kai jū sauc, kas roda tō īpatneļūs apstōkļus?

11. Kaida Daugovas pītaka sōcas Ludzas rajonā?

Praktisks uzdavums: uzroksti sovas tyvōkōs apkaimes teiku, legendu voi nūstōstu, pīvīnoj fotoattālu (-us) voi zeimējumu (-us), pīroksti ziņas par teicēju — vōrds, uzvōrds, dzimšonas gods, pīraksteišonas laiks un vīta (paraugam var nūdarēt »Zemtura« publikacejas »Pušas vītvōrdi« 25. julī un 1. augustā).

BYUT STYPRAM

Sōkums 3. lpp.

nizejūt cylvāka ikdīnas dzeivi. Prūtams, jaunatklōjums latvīšu tautas dzīdnīceibā nadūs panōkumus un jebkaidas zōles byus bezspēceigas, jo cylvāks pats napaleidzēs sev un patīsi ņasavēlēs atsabreivōt nu alkoholisma. Šū drogu varat īsagōdōt LPB Rēzeknes nūdaļā, īprīkš pazvonūt pa tōlruni 246-22872 dorba laikā.

Naaizmērstit, ka tys nav vīneigais ceļš, lai paleidzātu cylvākam. Narkologiskajā nūdaļā poliklinikā saprūtūši paleidzeigu rūku snīgs ōrsti. Dakteris V. Savčenko pīdōvoj kodēšonas seansu pēc A. Dovženko metodes, jys paleidzēs kūpā ar dobu. Un vēļ ir vīns ceļš — sovs, individualais, pa kuru ejūt sev un cytim vari pīrōdēt, ka esi styprs, vairōk par vysu pasaulē mīli sovus bārnus, mōti, sovu zemi — jīm par gūdu atsateikt nu dzeršonas.

MYUŽAM SAULE DABASŪS

† 1. oktobrī 96 godu vacumā Anglejā miris bejušais izgleiteibas darbiniks, nu 1930. leidz 1940. godam tautskūlu inspektors Abrines apriņkī KAZIMIRS IVANĀNS (1901. goda 4. apreļs — 1997. goda 1. oktobris), dzimis Vōrkovas pogosta Škilterūs, kara laikā strōdōja Preiļūs. Koventrejā (Angleja) nūdybynōja latvīšu skūlu.

Izsoku dziļu leidzjyuteibu nalaika pīdareigīm un vysim, kas jū pazyna.

Natālija VAIVODE-GILUČA

ERATO veikali
tālr. 22752

❶ Skolas ielā 11, ☎ 21301
- makšķrnieku piederumi,
- visa veida gultņi (NVS standarts)
- veikala čeku ikmēneša loterija

❷ Daugavpils ielā 12, ☎ 24667
- plaša patēriņa preces

❸ Tirgus laukumā 9, ☎ 24297
- pārtikas preču diennakts veikals

❹ Raiņa bulvārī 7, ☎ 24103
- pārtikas preču diennakts veikals

PLAŠĀ IZVĒLĒ:
parfīmereja, pōrstōvātas vysas īvārojamōkōs firmas,
pōrdūdam lobas kvalitates maizi, konditorejas izstrōdōjumus,
atspyrdzynūšus dzērīņus plašā izvēlē!
Ikvīns laipni gaideits ikvīnā nu »Erato« veikalim, īsagrīzit — nanūžālōsit!

JŌŅS BROKS

ŌRSTNĪCEIBA AIZGŌJUŠAJŪS LAIKŪS

Ōrstnīceiba vai medicina pīdar pi vacōkōs zynōtņu grupas, bet tai kai zynōtnei, kura par mērki skaita slimeibu ōrsteišonu un profilaksi, pa prīšku gōjuse tai sauktō tautas medicina ar pīredzē uzkrōtom zynōšonom par leizeklim veseleibas saglobōšonai, myuža pagarynōšonai un slimeibu ōrsteišonai. Vīnmār tautā ir bejuši atsevīški cylvāki, kas, baļsteidamīs uz īprīkšejūs paaudžu zynōšonom un sovu pīredzi, protuši izmontōt gon augu un dzeivinīku vaļsts zōļu leidzekļus, gon naorganiskōs vīlas, spējuši ōrsteit izmežgejumus, lyuzumus un cytus īvaiņōjumus, kai ari snīgt paleidzeibu sīvītem dzemdeibōs. Vēļ XX godsymta pyrmajā pusē Latgolas lauku bārni vysā lelajā vairumā šōs zemes gaismu īraudzeja bez speciali mōceitu medicinas darbinīku paleidzeibas. Vysu tūlaik veiksmeigi nūkōrtōja vīnkōršas, namōceitas sīvītes, kū tautā sauce par babom.

Varakļōnu apvydā šymā laikā daudz bārnu, lītojūt tautas terminologeju, sajāme Puntyužu sādžas zemnīka sīva Maļvina Puntyuža. Tōli beja zynoms Puntyužu babas voi Puntyužu Maleites vōrds. Prūtams, jei Varakļōnu pogostā nabeja atbiļdeigō dorba vīneigō pratēja.

Šymā pošā laikā Donats Svylāns Lazdinīkūs varēja na vīnam izpaleidzēt pret augūni un cytom ōrejom kaitem ar poša sagatavōtom zīdem — šū prasmi beja īgivis dīnasta laikā cara armejā.

Sovūs gimnazista godūs pēc kōjas pamežgeišonas tyku aizvasts uz Viļānim pi kaidas vacōkas sīvītes, par kuru kai lobu pratēju izmežgējumu likvidēšonā beja zynoms ari Varakļōnūs. Nazynu, kai tūs ōrstej diplomāti mediki, bet šei sīvīte savaiņōtū vītu vyspyrms stypri sazīpēja (ari zīpes, cik atmiņu, beja mōjōs vōreitas), tod taustēja un dažaidi spaidēja, vēļ kaidu reizi sazīpādama, cikom vīnā breidī prīceigi pavēstēja: »Ņiu kōjeņa byus vasala, vyss ir otkon sovā vītā!« Tai ari beja. Atleidzeibas lelums par izōrsteišonu beja atkareigs vīneigi nu pacienta lobas sirds.

Mōceitu ōrstu tryukuma dēļ uz vītom tautai ar padūmu un praktisku reiceibu ōrstnīceibas jautōjumūs na reiži izpaleidzēja goreidznīki. Pīmāram, par jezuitu M. Rotu zynom, ka jys, strōdōdams par misionaru Dagdā, paleidzējis slymajim ar medikamentim, kū kotru godu īpērcis Reigā. Ari kanonikam M. Dukaļskam bejušas zynōšonas medicinā: vacuma dīnōs, strōdojūt par dekanu Varakļōnūs, pi jō grīzušīs pēc paleidzeibas vairōki draudzes lūcekli.

Tagad ļūti reši godōs īraudzeit cylvāku ar baku voi, kai Latgolā kaidreiz sacēja, poku slimeibas rātu izvogōtu seju, turpretim munas, vacūs cylvāku paaudzes bērneibā šaidas sejas beja radzamas stypri bīži, vairumā gon jou vacim, bet kaidreiz ari jaunim cylvākim, pat bārnim. Myusu tāvi un mōtes zynōja stōsteit par mēršonas gadējumim nu šōs slimeibas. Tagad pasauļs nu jōs atsabreivōjis un soka, ka pādejais saslimšonas gadējums ar eistajom bakom (tai sauktōs vēja pazeistamas ari šudiņ) konstateits 1977. goda oktobrī tōlajā Somalejā, bet pyrms divim trejim godsymtim skaitējušōs par vīnu nu izplateitōkajōm slimeibom, kotru godu prasējušas vairōkas tyukstūšas dzeiveibu. Kai statistika licynoj, nu bakom miris kotrs dasmytais.

Varakļōnu katōļu bazneicas arhivā storp 1850.—1852. goda dokumentim globojās latvīšu volūdā īspīsta lopa, par kuras autoru, kai ari iznōkšonas laiku un vītu leidz šam myusu literaturā nav gadejīs uzīt nikaidas ziņas, prūti: »Pavuiceišona kai šķeļt pokas globojamas nu cystūs poku, tik daudz bārnu nūkaunamūs.«

Pošu pamōceibu voi pavuiceišonu par baku pūtēšonu voi, kai saceits, škeļšonu nav vajadzeibas atkōrtōt, jo tei var interesēt tikai medicinas darbinīkus, bet beigu vōrdi ir šaidi:

»Caur tū sposobu škeļšonas poku, vajag spodzevōtīs, kad eistōs pokas, kotras kai mēra slimeibas tik daudz da šam laikam gubēja ļauds, pagolam paliks izpūsteitas un nazynomas.

Vajag tod vysim tāvim, mōtem, un cytim gudrim ļaudim, caur pašu mīleibu tuvāka staraveitīs, izavairynōt un plaši zynomu taiseit šū sposobu škelšonas poku, kotrs tik lelu lab dareišonu atnas vysam ļaužu dzymumam.«

Zam īspīstō teksta ar rūku uzraksteits: »Dēļ Latvīšim!«

Šaidas »Pavuiceišonas« publicēšona līk sacynōt, ka tūreiz ļaudis daudz cītuši nu brīsmeigōs un tagadejōm paaudzem svešōs baku slimeibas, »Pavuiceišonas« atsarašona bazneicas arhivā līk dūmōt, ka bazneica nav bejuse vīnaļdzeiga pret tautas lelū nalaimi un ir pyulējusēs mozynōt tōs pūstu.

Slimeibu ōrsteišonai un izasorgōšonai nu saslimšonas vajadzeigūs leidzēkļus voi, cytaidi sokūt, medikamentus myusdīnōs parosts meklēt aptīkōs. Varakļōnūs aptīka beja jau 1828. godā, pyrms tam Latgolā dorbōjušōs tikai Daugavpilī, Ludzā un Krōslovā. Teik pīļauta varbyuteiba, ka Daugavpilī aptīka bejuse jau XVII godsymtā, Ludzā mynāta 1818. goda dokumentūs un Krōslovā — 1821. godā, bet Rēzeknē tikai 1836. godā. 1889. godā Latgola varējuse sev skaiteit 21 aptīku.

Varakļōnūs Latvejas breivvaļsts godūs blokus tai sauktajai vacajai aptīkai, kas atsaroda provizora Pokrovska un pēc tam jō sīvas pōrziņā, vālōk sōkuse dorbu ūtra. Tūlaik piļsātā beja ari drogu preču veikals.

XIX godsymta sōkumā Latgolā bejušas sešas vītas, kur pastōveigi strōdōjuši ōrsti, bez apriņku piļsātom ari Krōslovā, Krystapilī un Varakļōnūs.

Vitebskas guberņas Statistiskōs pōrvaļdes kalendarā 1903. godam saceits, ka šymā laikā Rēzeknes apriņka pyrmajā lauku ōrstnīceibas īcirknī ir slimineica Varakļōnūs. Vēļ īcirknī bejušas pījimšonas telpas Stērnīnē un Viļānūs, feldšetu punkti Vydsmužā un Bykovā.

Varakļōnu ōrsta reiceibā bejuši daži sanitari, kučers un divi zyrgi. Nu kaidas korespondeņces »Dryvas« 1912. goda 11. apreļa numerī uzzynojam, ka ogrōk Varakļōnūs bejis ōrsts, kam labi varējis izstōsteit par slimeibu, bet, kai saceits korespondencē, »tagadejs zōlētōjs nasaprūt myusu volūdas un mes viņa.« Tūtīs 1915. godā »Dryvas« korespondents Varakļōnu jaunū ōrsti Jekaterinu Zemnickaju cyldynoj kai taidu, kas ar slimnīkim »apsaīt vyslaipnōk, vysuzmaneigōk. Sovu omotu eistyn mīļoj. Dīn un nakt steidzās snēgt paleigu tuvākim. Cīnej vysus. Jū ari vysi teic un gūdynoj.« Pyrms jōs Varakļōnūs bejis ōrsts »tikai pa pasaukšonai, bet na pa darbeibai.«

Pyrmō pasauļa kara godūs šejīnes mediciniskajam personalam vajadzējis ceineitīs ar holeras, dizenterejas, baku un cytom epidemejom. »Dryvas« 1915. goda 28. oktobra numerī ir ziņa, ka »Slimineica bōztiņ pībōzta ar navasalim. Vysvairōk slymu bēgļu ar vādarim. Vīnu nedeļu 7 nūmyra. Un mērst bīži vīn — tys voi cyts.«

»Latgolas Vōrds« 1925. goda janvarī roksta, ka ļaudis Varakļōnu slimneicu īsōkuši saukt par »boini«, t. i., kautuvi, jo nateirōs vacmōtes namōkuleigōs reiceibas dēļ pagōjušō goda decembrī dzemdeibōs myrušas divi jaunōs mōtes.

Grīžūtīs pi sova rajona ōrsta ambulancē, slimnīkam beja jōmoksoj 50 santimi, bet, aicynojūt ōrstu mōjōs, vajadzēja moksōt latu par kotru ceļā pavadeitū stuņdi, vāla vokora laikā un svātdinēs ōrstam bejušas tīseibas par stuņdi praseit divus latus. Šamā taksē īskaiteita tikai sliminīka izmeklēšona un receptes uzraksteišona, bet par ōrsta cytu paleidzeibu bejuse jōmoksoj atsevīška atleidzeiba.

Paleidzeibu dzemdeibu gadejumūs lauku sīvītes sajāmušas par breivu, gōdojūt vīneigi par transportu vacmōtei, tryuceigas, pīsateicūt vīnu mēnesi pyrms dzemdeibom pi rajona vacmōtes, sajāmušas bārnam tai sauktū pyureņu.

Leidz 1940. goda vosorai Varakļōnūs rajona ōrsts piļdeja ari slimneicas vadeitōja pīnōkumus, pēc tam slimneicai tyka pījimts jauns vadeitōjs, reizē ar tū īdzeivōtōju medicinīskō apkolpōšona uzalobōja.

»Rēzeknes Ziņas« 1941. goda 13. decembra numerī roksta, ka »leidz šam Varakļōnu slimineicā varēja īvītōt tikai leidz 20 gultom, tik mozs gultu skaits apkōrtnes īdzeivōtōju praseibas navarēja apmīrynōt un slimineicas paplašynōšona beja napīcīšama.

Komiseja apskateja Varakļōnu piļsātā divstōvu mōju, nūlyukā tamā īreikōt slimineicu ar kirurgiskū un dzemdeibu nūdaļu nu 30—35 gultom un rentgena kabinetu.

Jau tyvōkā laikā paradzāts īreikōt Varakļōnūs ari zūbōrstnīceibas kabinetu.«

Tys pats laikroksts 1942. goda 21. janvarī informej laseitōjus, ka Varakļōnūs vītejō policeja kūpā ar Breivprōteigūs guņsdzēsēju bīdreibu izveidōjuse īlas paleidzeibu, nūorganizejūt napōrtrauktu dīnnakts dežuru, un, kai laikrokstā saceits, »nagadejumūs tiks nakavejūši gōdōts par zyrgim cītušūs nūgōdōšonai slimineicā.«

1942. goda oktobrī Varakļōnu rajonam uz laiku pīvīnōja Stērnīnes rajona ōrsta punktu.

Ūtrō pasauļa kara laikā Varakļōnu slimneica strauji pasaplašynōja, īgiva jaunu prestižu, jo tai par vadeitōjim gadejušīs energiski un lītprateigi ōrsti. 1943. g. slimineicā bejušas kirurgiskō, dzemdeibu, īkšeigūs un lipeigūs slimeibu nūdaļa ar vairōk kai 100 gultom. Tūreizejō slimineicas vadeitōja Mirdza Jirgensona laikā nu maja leidz novembra beigom vīna poša izdarejuse vairōk kai 280 veiksmeigu operaceju.

Jōmiņ ari Sorkonō krysta veseleibas kūpšonas punkta darbeiba Varakļōnūs pi 1929. goda 4. novembrī nūdybynōtōs Sorkonō krysta nūdaļas. Šys veseleibas kūpšonas punkts atvārts 1930. goda martā, ōrsta uzraudzeibā dorbōjušōs divas mōsas.

Pēc tūreizejōs preses ziņom, Varakļōnu veseleibas kūpšonas punkts apmaklātōju ziņā bejis vīns nu lelōkīm un rūseigōkīm proviņcē — goda laikā apmaklāts pīcas sešas tyukstūšas gadejumūs. Varakļōnu nūdaļas dorba 10. godadīnas reizē jimā skaitejušīs 74 bīdri.

Latgolas nūvoda nedeļas laikroksts
REDKOLEGIJA
Dybynōtōjs — A. Rancāna
izdevnīceiba.
Indekss 3053

Masu informacejas leidzekļa
registracijas aplīceiba Nr. 1609.
Iznōk nu 1994. goda 30. decembra
reizi nedeļā – pīktdīnōs.

Izdevēja nūrēkinu konts Latvijas
Unibankas Preiļu nūdaļā Nr. 468425,
kods 310101900. Izdevēja adrese:
A. Upīša īlā 3-49, Preili LV-5301,
tōļruņs 8-253-21516. 1. īspīdlūksne.

Datorsalykums Līvija Kalvāne,
datormaketeišona – Solveiga Sarkane.
Īspīsta SIA «Latgolas druka»
Bazneicas īlā 28, Rēzeknē, LV-4601

ZEMTURS